soud. ve věcech samosprávy. — Mjesečnik pravničkoga družstva u Zagrebu 1901 obsahuje z práva veřejného: Dr. *M. Brezinščak*, Misli o budućem našem občinskom zakonu (o budoucím obecním zákonu). — *Müller* (Oest. Z. f. Verw.) jedná o vydržení domovského práva manželčina. — K domovskému právu vztahují se dále *Roztočilovy* články v Ger. Halle. — O nemocenském pojišťování živnostnictva a naší samosprávě jedná Dr. *Polák* (Sam. Obzor). — *Bunzel* jedná o novějším chudinském a domovském zákonodárství v Rakousku (Z. f. d. ges. Staatsw.). — O novém právu domovském článek též v Oest. Z. f. Verw. —*řk.*

Politické hospodářství.

Friedr. svob. p. *Wieser: Über die gesellschaftlichen Gewalten.* (Rektorská řeč instalační, Praha 1902, 43 str.)

»V tajemstvích života hromadného vězí tajemství státního života. Potřebujeme psychologie individua v masse a pochopení všeobecné techniky massové, než můžeme rozuměti státu«. Těmi slovy autorovými můžeme asi správně vyjadřiti úkol jeho duchaplné nastolovací přednášky. Navázal na známou rektorskou řeč *Adolfa Exnera* o politickém vzdělání, která svého času tolik oprávněné pozornosti vzbudila, nikoliv, aby jako Exner, odkrýval scestí, na něž nemístné osvojování method přírodovědeckých zavádí vědy politické, nýbrž aby nás řadou nad míru jemných analys a výrazně nastíněných karakteristik historických provedl v říši oněch mocí, které ovládají život veřejný. Váha té zajímavé studie nespočívá v novosti typických skutečností, které by zde bádavým duchem ponejprv byly odhaleny, nýbrž v bystrém sečlánkování, soudném odhadu, důmyslných obdobách a neobyčejně jasném, slohově opravdu skvělém podání. Jen kdo plně ovládá látku společenských věd i historie a v tom maje pevnou oporu, nad běžná hesla denní se dovede povznésti, ale spolu též mistrně vládne uměním podání. dovede v nevelkém objemu čtyřiceti stran podati tolik obsahu. A to platí stejně, když rozbírá poměr vůdčích hlav a vedených mass, poměr tříd vládnoucích a ovládaných, politických stran a vlád, síly zvyklostí a jejího významu pro životnosť ústav, i když rozbírá úlohu, kterou mají skutky moci a výboje jako zdroje státotvorné, když ji exemplifikuje na nejslavnějším příkladu, říši římské, a po té odhaduje dějinný význam křesťanství, jež všelidský názor vyneslo »z krvavého díla starověku jako čistý výnos světodějinný«. Ideu »společnosti« přináší teprve věk osvícenský a tu teprv vlastně končí středověk, jako stará doba křesťanstvím. V novověkém rozvoji techniky, jenž plodí moderní otázku sociální, stávají se tvůrčí podnikatelští vůdcové pro hospodářství národní tím, čím byli vojenští náčelníci a státníci v dobách výbojných pro stát. Nové tendence nadvlády nad massami, které jsou ovocem mocného přetvoření techniky, nalézají však již své meze v autoritě státní a ve vyvíjející se organisaci dělnické, v níž vzniká nové ústředí pro zabezpečení svobody mass. »Jako kdysi měšťáci ve státě, tak požadují dnes dělníci v oboru výdělečném práv volnostních a podílu u vládě. Zde jako tam je péče patriarchální, kterou dobrotivý kníže stejně jako blahovolný podnikatel pěstuje, a která přece občanstvu nepostačovala, jako nemůže postačiti

dělníkům, přechodem k neodvratnému právnímu uspořádání obojstranných nárokův a povinností. Jako kdysi tam, tak dnes se nesou zde nejhlasnější přání až k republice — k dělnickým associacím pro jednotlivý závod, vylučujícím monarchického podnikatele, ba až k demokratickému státu hospodářskému; snad že bude konečným výsledkem »konstituční monarchie velkozávodů«, až bude zákonodárství dělnické doplněno pokračující účastí dělníků na podniku.« Pravý ráz spisku by sebe svědomitější výtah nepodal. Všude vězí hodný kus jeho kouzla nejenom v tom co podává, ale též jak; je prosycen myšlénkami plnými síly, výraznosti a formy opravdu klassické I vzdělaný neodborník — a pro ty je především určen — může mu porozuměti. *Bráf.*

Gustav Cohn: Die Cameralwissenschaft in zwei Jahrhunderten. Zvláštní otisk z publikací král. společnosti nauk v Gottinkách.

Obsahem spisku jest přednáška, kterou Cohn měl ve schůzi Gottinské společnosti nauk. Vychází od dělení věd na přírodní a duchové — starý opak mezi vita activa a vita contemplativa. Předmětem poznání prvých jest příroda, druhých život duševní. Přírodní vědy nejsou co do pořadí přednější, ač ovšem poznatky jimi získané jsou přesnější a exaktnější. Avšak pro život praktický mají vědy duchové stejně hluboký význam, zejména proto, že předmětem jejich je stát, právo, hospodářství.

Německá kamerální věda vznikla z potřeb praktických. Praktickým smyslem oodařeni byli zejména pruští panovníci, kteří dali podnět ku zřízení kameralistických stolic na pruských universitách (král Bedřich Vilém I. žádal na příklad od berlínské akademie dobrozdání o zařízení kamen, šití košil, zlepšení malty, falšování vína atd.). S tohoto hlediska sluší posuzovati založení stolic kameralistiky na universitách v Halle a Frankfurtě n. O. Prvním profesorem nové discipliny byl v Halle dřívější vojenský a domenialní rada *Šimon Petr Gasser*, jenž vydal r. 1729 učebnici »Einleitung zu »den ökonomischen, politischen und Cameralwissenschaften,« věnovanou králi »dem grossen Oeconomus und noch grösseren Soldaten«. První profesor frankfurtský *Justus Krištof Dithmar* vydal nejen učebnici v několika vydáních, nýbrž založil též odborný časopis »Oekonomische Fama«. Jsou tam úvahy o poměrech hospodářských, policejních a kamerálních před potopou světa a po ní, o tkalcovské škole pro šlechtické slečny, o pěstování bramborů atd. Stejného rázu byl časopis »Leipziger Sammlungen von wirtschaftlichen, Policey-, Cammer- und Finanz Sachen« založený 1742 *Jiřím Jindřichem Zinckem.* Obor jeho byl co nejširší; zahrnoval i medicinu, porodnictví a prostředky proti kuřím okám.

K vyšší úrovni povznesl kameralistiku *Jan Jindřich Bohuchval Justi*, jenž podléhal již vlivu francouzských filosofů osmnáctého století. To bylo patrno na formě, stylu a jazyku. Ještě mocnější vliv na vývoj německé kameralistiky vykonával *Adam Smith.* Jeho epochální dílo o »Blahobytu národů« bylo krátce po svém vyjití a pak několikrát po sobě přeloženo do němčiny a stalo se nevyčerpatelnou studnicí německých jeho epigonů. Tím nastalo zajímavé křížení nového učení Smithova se starými tradicemi kameralistickými. Charakteristické jest zejména stálé míseni živlů národohospodářských s technologickými, což požadavkům přísně vědeckým nikterak nebylo ku prospěchu.

Počátkem devatenáctého století přibyly k starým stolicím kameralistiky nové v Heidelberku a Tubinkách, a byly rozšířeny na úplné hospodářsko-kameralistické fakulty. Kameralistická věda sama ovívána byla duchem nového století a nových ideí. Byly ty zejména přírodní vědy mezi tím k znamenité výši vyspělé a s druhé strany opět historická škola právovědecká, jež vykonávaly blahodárný vliv na vývoj kameralistiky a její vědecké pro-